

Stockholm den 14 november 2023

R-2023/1320

Till Justitiedepartementet

Ju2023/01603

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 14 juli 2023 beretts tillfälle att avge yttrande över departementspromemorian En modern lagstiftning för Kriminalvårdens personuppgiftsbehandling (Ds 2023:21).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker förslaget om undantag från sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen, eftersom sökning och urval baserat på etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, hälsa, sexualliv eller sexuell läggning inte är motiverat av tillräckligt tungt vägande skäl. Advokatsamfundet avstyrker vidare förslaget om direktåtkomst i dess nuvarande utformning, förslaget om ett allmänt undantag från huvudregeln i 2 kap. lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område för biometriska data, förslagen om införande av nya bestämmelser i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll samt förslaget att i säkerhetsregistret få behandla uppgifter om personer som tillsammans med andra kan antas ägna sig åt organiserad brottslig verksamhet. Skälen för detta framgår nedan.

Advokatsamfundet tillstyrker förslaget om att skyldigheten att föra journal lagfästs.

Advokatsamfundet lämnar i övrigt förslagen i promemorian utan erinran, dock med följande synpunkter.

Synpunkter

Gemensamt tillgängliga personuppgifter

Sökbegränsningar

Till skillnad från vad som föreslås i promemorian anser Advokatsamfundet att en generell sökbegränsning av möjligheten att söka i uppgifter som är gemensamt tillgängliga i Kriminalvården bör införas.

Som anförs i promemorian ställs visserligen i 3 kap. 6 § brottsdatalagen krav på att den som är personuppgiftsansvarig ska se till att tillgången till personuppgifter begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Detta innebär således en *möjlighet* att införa exempelvis tekniska sökbegränsningar, men givet den risk som finns för obefogade sökningar bör en tydlig sådan begränsning också införas i lag. Det finns således skäl att även i lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område införa en bestämmelse som begränsar vad som får visas vid sökning i gemensamt tillgängliga uppgifter med hjälp av namn, personnummer, samordningsnummer eller annan identitetsbeteckning. För den som i sitt arbete har behörighet och behov av uppgifterna innebär en sådan begränsning inte något nämnvärt merarbete, samtidigt som den skulle förstärka de enskildas integritetsskydd avsevärt.

Det ska vidare uppmärksammas att det föreslagna undantaget från sökförbudet i 2 kap. 14 § brottsdatalagen, så att sökning baserat på etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, hälsa, sexualliv eller sexuell läggning ska vara möjlig, tycks motiveras med att Kriminalvården behöver undantaget för att ”kunna bedriva sin verksamhet på ett ändamålsenligt och säkert sätt med de förutsättningar som råder, bl.a. den höga beläggningsgraden på häkten och anstalter och ökningen av dömda personer som tillhör kriminella grupperingar”.

Enligt Advokatsamfundet är detta inte en tillräcklig grund för ändringsförslaget. Verksamhetsskäl kan inte åberopas för att åsidosätta det viktiga skyddet för känsliga personuppgifter. Detta särskilt eftersom enskilda, enligt 2 kap. 6 § regeringsformen, är skyddade mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Detta skydd får enligt 2 kap. 21 § regeringsformen endast begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle.

Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

De behov som avses tillgodoses genom undantaget från sökförbudet är inte sådana att de inte kan tillgodoses på andra, mindre integritetskänsliga, sätt. Kriminalvården kan exempelvis genom att dimensionera sin verksamhet så att beläggningsgraden minskar komma till rätta med situationen, utan en reglering som äventyrar alla registrerades grundlagsfästa rättigheter. Särskilt mot denna bakgrund torde det föreslagna undantaget inte vara möjligt att införa med hänvisning till grundlagsskyddet för personlig integritet.

Det får i detta sammanhang slutligen anmärkas att förekomsten av anknytning till en "kriminell gruppering" (hur nu detta ska definieras) inte skulle åtkommas genom personurval baserat på etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, hälsa, sexualliv eller sexuell läggning. Tvärtom förefaller det närmast stötande att "kriminella grupperingar" typiskt sett skulle kunna identifieras genom någon av dessa kategorier av känsliga personuppgifter. Det finns naturligtvis exempelvis många personer med visst etniskt ursprung som inte ingår i en "kriminell gruppering" även om andra personer med sagda etniska ursprung kan göra det.

Advokatsamfundet delar visserligen uppfattningen att dylika uppgifter i vissa fall kan ha betydelse för att säkerställa en anstaltsplacering som skyddar den enskilda, men detta torde kunna säkerställas utan undantag från sökförbudet i brottsdatalagen när det gäller personurval bland känsliga personuppgifter. Att alternativa metoder möjligen skulle kunna vara något mer arbetskrävande uppväger inte den integritetsskydds förlust förslaget skulle innebära.

Direktåtkomst

Direktåtkomst innebär att en annan myndighet än Kriminalvården kan ges möjlighet att fritt välja att ta del av vilka av de uppgifter som omfattas av åtkomsten som myndigheten vill ta del av. Sekretessbrytande regler föreslås för att möjliggöra sådan åtkomst.

Förslaget ger myndigheterna en för vid rätt att direkt åtkomma och behandla aktuella personuppgifter. Begränsningen till att syftet med åtkomsten måste omfattas av 1 kap.

2 § brottsdatalagen är för vag. Lagförslaget bör i stället innehålla tydliga bestämmelser om vilka uppgifter som får åtkommas genom direktåtkomst.

Skyldighet att föra journal

Advokatsamfundet delar uppfattningen om att grundläggande bestämmelser om journalföring bör finnas i lag.

Det ska noteras att det föreslås att uppgifter i journaler ska få göras gemensamt tillgängliga. Journaluppgifter kan vara av särskilt känslig karaktär, varför lämpligheten i att dessa görs gemensamt tillgängliga kan ifrågasättas. Frågan bör regleras i större detalj.

Biometriska uppgifter

Det föreslås att Kriminalvården ska få bekräfta en persons identitet med hjälp av biometriska data vid verkställighet såväl i som utanför anstalt. Som förslaget är utformat förefaller det främst vara ansiktsgenkänning som föreslås användas vid slumpmässiga kontroller vid intensivövervakning med elektronisk kontroll, men även vid förflyttning av intagna inom en anstalt eller mellan anstalter.

Användningen av ansiktsgenkänning är förenat med ett betydande integritetsintrång. Enligt dagens reglering får biometriska uppgifter, som är känsliga personuppgifter, bara behandlas om det är särskilt föreskrivet och absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen.¹

Det föreslagna undantaget från huvudregeln i 2 kap. 3 § lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område; där Kriminalvården får vad som närmast kan beskrivas som ett generellt carte blanche att använda biometrisk autentisering för att bekräfta en persons identitet vid verkställighet såväl i som utanför anstalt, är enligt Advokatsamfundet alltför långtgående. I stället bör huvudregeln – med krav på absolut nödvändighet visavi ändamålen med behandlingen – fortsatt gälla.

Om ett generellt undantag av föreslagen art ändå ska införas, bör detta undantag åtminstone av legalitetsskäl vara begränsat till de former av biometrisk autentisering som föreslås få användas och vars konsekvenser kan överblickas i lagstiftningsarbetet,

¹ Advokatsamfundet hänvisar här till sitt remissyttrande den 13 oktober 2023 över betänkandet Biometri – för en effektivare brottsbekämpning (SOU 2023:32).

såsom exempelvis fingeravtryck. Argumentet i promemorian (s. 178) om att detta skulle innebära risk för att bestämmelsen snabbt blir omodern torde inte väga upp det betydande integritetsintrång det skulle innebära att öppna upp för all slags biometrisk autentisering, särskilt som olika autentiseringsmetoder torde föra med sig olika grader av integritetsintrång och -risker.

Det primära föreslagna användningsområdet för ansiktsgenkänning förefaller vara att säkerställa identiteten på den som gör utandningsprov vid nykterhetskontroll utanför anstalt. Skälet härtill är att ”på ett mycket resurseffektivt sätt genomföra nykterhetskontroller” (promemorian, s. 127). Detta kan inte anses vara en absolut nödvändig behandling sett till ändamålet med behandlingen. Finns mindre ingripande sätt identiteten kan kontrolleras på, bör således dessa användas. Särskilt sett till att det redan är beslutat att en 8 a § om lämnande av fingeravtryck ska införas i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll kan det inte anses motiverat med ytterligare utökning. Redan skälen för förslaget med lokutionen ”att *underlätta*” torde därtill med styrka tala för att behandlingen inte är *nödvändig*.

Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget om att införa nya bestämmelser i 8 b § och 8 c § lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. För det fall bestämmelserna trots detta skulle komma att införas, bör de i vart fall begränsas så att ansiktsbild bara får tas om det är absolut nödvändigt för att identifiera personen ifråga och identifieringen inte kan ske på annat mindre ingripande sätt.

Eftersom syftet med att använda biometriska uppgifter, som anförts ovan, enbart anges vara att underlätta identifieringen under verkställigheten bör ansiktsbilden inte få behandlas och lagras under så lång tid som två år efter att den senaste domen mot personen ifråga verkställts. I stället bör det, om bestämmelserna överhuvudtaget ska införas, föreskrivas att ansiktsbilden får behandlas endast så länge som verkställigheten pågår.

Säkerhetsregistret

Kriminalvården föreslås i säkerhetsregistret få behandla uppgifter om personer som tillsammans med andra kan antas ägna sig åt organiserad brottslig verksamhet. Enligt promemorian innebär detta att uppgifter om personer som varken är häktade eller dömda för brott kan komma att behandlas med det lågt ställda kravet att de ”kan antas” ägna sig åt viss verksamhet. Även om uppgiftsbehandling bara får ske om det är

”absolut nödvändigt” för att upprätthållande av säkerhet är det för vagt att knyta registreringen till att personerna har ”kopplingar” till ”kriminella nätverk”. Förslaget är enligt Advokatsamfundets uppfattning alltför vagt och allmänt utformat och ger en alltför obegränsad möjlighet att behandla dylika personuppgifter.

Den föreslagna bestämmelsen i 4 kap. 3 a § lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område bör mot denna bakgrund inte införas.

Gallring

En ny bestämmelse föreslås i 4 kap. 9 § lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, som innebär att uppgifter som behandlas med stöd av en dom som inte vunnit laga kraft och där grunden för behandlingen sedan bortfaller, ska raderas senast tre månader efter att domen vunnit laga kraft. Detta omfattar även personer som är närstående till eller har annan nära förbindelse med en person som avses i kapitlets 2 §.

Advokatsamfundet ifrågasätter, även om gallringsskyldigheten i sig är positiv, om inte uppgifterna kan raderas tidigare, särskilt avseende de närstående personerna. Det föreslås därför att uppgifterna ska raderas genast efter att domen vunnit laga kraft. Den enskildes intresse, vilket i promemorian anges som skäl för tremånadersfristen, torde i stället kunna tillgodoses genom t.ex. sådan begränsning som anges i 4 kap. 10 § andra stycket brottsdatalagen.

Övrigt

I övrigt lämnas förslagen utan erinran.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander